

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-12>
УДК (UDC): 37.091.33:371.13:37.018.4

О. ДВОРНИК, доктор філософії,
головний спеціаліст Управління освіти адміністрації Індустріального району Харківської
міської ради
e-mail: yakowleva@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7561-3432>
Управління освіти адміністрації Індустріального району Харківської міської ради,
вул. Біблика, 26, м. Харків, 61007, Україна

МОДЕЛЬ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЩОДО РОБОТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Мета. Стаття присвячена науковому обґрунтуванню та розробленню моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації. Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами в освіті, зокрема збільшенням кількості здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах.

Методи. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових методів: аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію, а також педагогічне моделювання як провідний метод конструювання моделі. Здійснено аналіз чинників впливу на розвиток соціальної компетентності вчителів, визначено методологічні підходи та дидактичні принципи, що стали основою для побудови моделі.

Результати. Розроблено модель методики, яка включає три взаємопов'язані блоки: методологічно-цільовий, змістовно-діяльнісний та діагностично-рефлексивний. У першому блоці визначено науково-методологічні засади, підходи, принципи та зовнішні й внутрішні чинники впливу. Змістовно-діяльнісний блок розкриває етапи впровадження методики, форми, методи та засоби навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. Діагностично-рефлексивний блок орієнтований на моніторинг і корекцію професійної підготовки вчителів, а також формування рефлексивних умінь як компонента саморозвитку. Запропонована модель дозволяє забезпечити ефективний розвиток соціальної компетентності вчителів.

Висновки. Результати дослідження підтвердили необхідність системного, науково обґрунтованого підходу до розвитку соціальної компетентності вчителів у процесі підвищення кваліфікації. Модель методики, що представлена в статті, враховує сучасні виклики освіти, зокрема умови війни, цифровізації та соціальної напруженості, й може слугувати ефективним інструментом у підготовці вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальна компетентність, методика, педагогічне моделювання, вчитель, здобувач освіти, складні життєві обставини.

Як цитувати: Дворник О. Модель методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2025. Вип. 84. С. 139-155. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-12>

In cites: Dvornyk O. (2025). Model of the methodology for developing social competence of teachers to work with learners in difficult life circumstances in the process of advanced training. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (84), 139-155. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-84-12> (in Ukrainian)

Вступ

Сучасна освітня система України переживає трансформаційні процеси, що зумовлюють необхідність посиленої уваги до формування та розвитку соціальної компетентності вчителів. Особливо актуальним це питання постає в контексті роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитись у складних життєвих обставинах. Ці здобувачі освіти потребують не лише якісного освітнього процесу, але й психологічної підтримки, емпатії, соціального-педагогічного супроводу, що вимагає від педагогів відповідних компетентностей.

З початком повномасштабної війни в Україні кількість здобувачів освіти, які опинилися у складних життєвих обставинах, зросла в рази. Серед них – діти внутрішньо переміщених осіб, ті, хто втратив близьких, постраждав фізично або психологічно, а також ті, хто проживає в умовах постійної небезпеки. Така ситуація актуалізує питання підвищення готовності педагогів до роботи в умовах нестабільності, стресу, соціального напруження, що вимагає нового рівня професійної та особистісної зрілості, а також володіння відповідними соціальними компетентностями.

У цьому контексті післядипломна педагогічна освіта виступає ключовим механізмом удосконалення професійних та особистісних якостей учителя, що забезпечує його готовність до викликів сучасного світу. Однак традиційні підходи до підвищення кваліфікації не завжди враховують складну реальність, у якій нині функціонує вчитель: вплив воєнного стану, динамічні соціокультурні зміни та стрімку цифровізацію освітнього середовища. Активне впровадження цифрових

технологій у всі сфери життя, зокрема в освіту, суттєво трансформує формат комунікації, підходи до професійної діяльності та взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу.

У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність розроблення цілісної методики розвитку соціальної компетентності вчителів. Така методика має враховувати специфіку роботи зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, зумовлених не лише довоєнними соціальними факторами, а й безпосередніми наслідками збройного конфлікту та цифрових трансформацій, що змінюють характер сучасної освіти.

У процесі дослідження було застосовано комплекс **наукових методів**, зокрема аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукової літератури, що стосувалася проблематики розвитку соціальної компетентності педагогів та організації післядипломної освіти. Окрему роль відіграло педагогічне моделювання, яке виступило як провідний метод теоретичного конструювання моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів, що дозволив структурно відобразити взаємозв'язки між її основними компонентами та забезпечити їх інтеграцію в систему підвищення кваліфікації.

Метою статті є наукове обґрунтування та розроблення моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах (далі – СЖО) у процесі підвищення кваліфікації.

Результати дослідження

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників вимагає чіткого науково-методичного забезпечення, зокрема створення педагогічної моделі, яка забезпечує цілеспрямований розвиток соціальної компетентності вчителів. Головним завданням дослідження є проєктування та впровадження ефективної методики розвитку цієї компетентності

щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у СЖО.

З метою реалізації цього завдання необхідним є уточнення поняття «методика». Згідно з академічним тлумачним словником, методика – це «сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи» [2]. У науковій літературі поняття

тракується як алгоритм дій або система педагогічних прийомів, що забезпечують ефективність навчального процесу [12; 13; 41]. С. Гончаренко підкреслює зв'язок методики з практикою, визначаючи її як галузь педагогіки, що безпосередньо поєднує теоретичні засади з практичним застосуванням [12, с. 94].

У педагогіці методика розглядається як система, яка не лише визначає цілі навчання, а й описує зміст, методи, прийоми та засоби досягнення поставлених цілей. О. Пометун і Г. Фрейман вважають методику сукупністю методів, що спрямовані на досягнення конкретної педагогічної мети [41, с. 6]. І. Осадченко акцентує на можливості трансформації методики в педагогічну технологію, що ґрунтується на синергетичному підході [36].

Отже, методику можна визначити як систематизовану, цілеспрямовану сукупність методів, засобів і прийомів, що забезпечують реалізацію дидактичних завдань у конкретних умовах. Вона тісно пов'язана з теорією навчання – дидактикою, спирається на її принципи та забезпечує відповідь на базові запитання: «чого навчати?», «як навчати?» і «як учитися?» [3; 12].

У контексті підвищення кваліфікації

вчителів методика набуває особливого значення, адже дозволяє адаптувати освітнього процес до змін в освітньому середовищі, викликаних війною та цифровізацією суспільства. Відповідно, сучасна методика розвитку соціальної компетентності вчителів має бути інноваційною, мобільною та орієнтованою на міждисциплінарний досвід. Вона повинна забезпечити не лише відповідність змісту європейським стандартам, а й здатність педагогів реагувати на динамічні виклики часу, зокрема — у роботі зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО.

Наступним кроком у створенні методики стало визначення її ключових компонентів, що здійснювалося на основі аналізу наукових праць, присвячених структуруванню педагогічних моделей розвитку фахових компетентностей у процесі підвищення кваліфікації. Такий підхід дозволив обґрунтувати структуру моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів, адаптовану до специфіки їхньої професійної діяльності зі здобувачами освіти, які перебувають або можуть перебувати у СЖО. Узагальнені результати аналізу наукових джерел щодо складників педагогічних моделей представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз досліджень щодо складників педагогічної моделі розвитку фахових компетентностей у процесі підвищення кваліфікації

Table 1

Analysis of research on the components of the pedagogical model of professional competence development in the process of advanced training

Автор	Назва педагогічної моделі	Складники педагогічної моделі
Т. Абрамович [1, с. 129]	Модель розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти.	Концептуально-цільовий блок; блок професійного зростання; діагностично-результативний блок.
В. Михайлов [33, с. 52]	Модель розвитку професійної компетентності фахівців із питань цивільної безпеки в системі післядипломної освіти.	Цільовий блок; методологічний блок; змістовий блок; організаційно-діяльнісний блок; діагностично-результативний.
О. Рибчук [43, с. 233]	Модель розвитку фахової компетентності викладачів ВВНЗ у системі післядипломної освіти.	Блок цілепокладання; теоретико-методологічний блок; змістовний блок; організаційно-процесуальний блок; діагностично-результативний.
Ю. Скиба, Є. Кочерга [44, с. 107]	Модель розвитку здоров'язбережувальної та емоційно-етичної компетентностей учителів у післядипломній освіті.	Мотиваційно-цільовий блок; організаційно-змістовий блок; діяльнісно-операційний блок; аналітико-результативний блок.
А. Остапенко [37, с. 33]	Модель розвитку методичної компетентності вчителів технологій у системі	Цільовий блок; змістовий блок; технологічний блок.

	післядипломної освіти.	
О. Варецька [8, с. 227]	Структурно-функціональна модель комплексного пролонгованого розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти.	Мотиваційно-ціннісний блок; організаційно-технологічний блок; особистісно-професійний блок; рефлексивно-творчий блок.
Т. Железнова [21]	Модель розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної освіти.	Цільовий блок; концептуальний блок; організаційно-діяльнісний блок; діагностувальний блок.

Отже, здійснений аналіз наукових праць дослідників [1; 8; 21; 33; 37; 43; 44] та зазначене вище дозволяє зробити висновок, що модель методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО має включати такі блоки, як: *методологічно-цільовий, змістовно-діяльнісний та діагностично-рефлексивний*. Визначимо специфіку кожного з них.

Методологічно-цільовий блок розглядається як складова, що забезпечує наукову основу для розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО. Цей блок включає мету дослідження, визначення чинників, які впливають на розвиток соціальної компетентності вчителів, а також методологічні підходи та принципи, які є науковим підґрунтям для створення ефективної методики розвитку соціальної компетентності вчителів.

Методологічна основа розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО спирається на міждисциплінарні дослідження, що інтегрують психологічні, соціологічні та педагогічні теорії, з акцентом на гуманістичний підхід, який підкреслює емпатію, толерантність та індивідуальний підхід [4; 27; 35; 43]. Вона враховує законодавчі норми щодо соціального захисту дітей у СЖО [9; 10; 22]. Важливу роль відіграють освітні стандарти та програми, що стосуються підготовки вчителів, включаючи курси з педагогіки, психології та соціальної роботи, необхідні для роботи з уразливими групами дітей.

На основі аналізу філософських аспектів дослідження, а також враховуючи

результати робіт науковців у галузі розробки моделей розвитку професійних компетентностей у процесі підвищення кваліфікації [1; 8; 21; 33; 37; 43; 44], і зважаючи на специфіку проведеного дослідження, ми визначили основними методологічними підходами такі:

1) *Андрагогічний підхід* розглядається як засіб розвитку здатності до самоорганізації, саморегуляції та професійної самореалізації [42]. Він формує активність, творчість, адаптивність учителя до змін, а також орієнтує зміст навчання на цілісне відображення професійної діяльності [26]. У контексті дослідження цей підхід є підґрунтям для створення інтегрованих курсів, що поєднують педагогічні й соціальні аспекти роботи зі здобувачами освіти у СЖО [16].

2) *Компетентнісний підхід* орієнтує освітній процес на формування комплексу знань, умінь, навичок і цінностей, необхідних для виконання професійних функцій у різних соціальних умовах [29]. Він забезпечує підготовку педагогів до ефективної діяльності через розвиток ключових компетентностей, зокрема соціальних [38]. У дослідженні цей підхід є базовим для формування здатності вчителя працювати зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах.

3) *Системний підхід* дозволяє розглядати розвиток соціальної компетентності як цілісний процес, що включає взаємопов'язані компоненти та етапи [5]. Його використання дає змогу структурувати модель методики, виявити типи зв'язків між її елементами та забезпечити узгодженість усіх складників [28]. Це особливо важливо для ефективної організації навчання в умовах динамічного

освітнього середовища.

4) *Діяльнісний* підхід спрямовує увагу на розвиток умінь і навичок, що забезпечують застосування знань на практиці, соціальну адаптацію та професійну реалізацію педагогів [20]. Він акцентує на активному засвоєнні способів професійної діяльності та їх практичному застосуванні [31]. У дослідженні цей підхід є провідним для формування вчителя-практика, здатного діяти в умовах СЖО.

5) *Особистісно-орієнтований* підхід зосереджує увагу на розвитку індивідуальності та творчого потенціалу педагога, враховує його суб'єктний досвід і потреби [18]. Такий підхід створює умови для встановлення довірчих взаємин, підтримки та самореалізації, що є критично важливим у роботі з дітьми у СЖО. У межах дослідження він забезпечує гуманізацію освітнього процесу та створення безпечного середовища.

6) *Адаптивний* підхід передбачає гнучке реагування на зміни соціального та освітнього середовища, а також трансформацію стратегії взаємодії в системі «викладач – здобувач освіти» [24]. Він сприяє реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, самоуправління та самоорганізації [19]. У дослідженні цей підхід дозволяє забезпечити стійкість та ефективність педагогічної діяльності в умовах викликів війни, цифровізації та соціальної нестабільності.

Проектування моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, спирається на систему дидактичних принципів, тісно пов'язаних із обґрунтованими методологічними підходами. Саме ці принципи виступають основою, що забезпечує цілісність, ефективність і наукову обґрунтованість освітнього процесу в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Слід зазначити, що дидактичні принципи є фундаментальними положеннями теорії навчання, які визначають зміст, організаційні форми, методи та логіку побудови освітнього процесу. Вони дозволяють осмислити й узагальнити практичний досвід викладання, а також формують підґрунтя для

розроблення ефективних методик професійної підготовки вчителів [32].

На основі аналізу наукових джерел, положень Закону України «Про освіту» [10] та принципів організації освітньої діяльності у системі післядипломної освіти, було визначено перелік принципів, що лягли в основу проектування моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО. До таких принципів віднесено:

1) *Принцип науковості* передбачає відповідність змісту освіти сучасному рівню наукового знання та практики [39]. У процесі підвищення кваліфікації педагогів це забезпечує використання новітніх методик, спрямованих на розвиток соціальної компетентності в умовах змін. Завдяки цьому вчителі отримують інструменти для ефективної роботи зі здобувачами освіти у СЖО.

2) *Принцип гуманізму* ґрунтується на повазі до особистості, розвитку її потенціалу, самостійності та взаєморозумінні між учасниками освітнього процесу [25]. Він забезпечує створення безпечного, толерантного середовища, орієнтованого на потреби як здобувача, так і вчителя. У моделюванні методики цей принцип сприяє формуванню гуманних взаємин і підтримці вразливих учасників освітнього процесу.

3) *Принцип системності* навчання передбачає цілісність освітнього процесу, в якому зміст, методи й форми організації взаємопов'язані [7]. Завдяки системному підходу забезпечується послідовність і логіка в розвитку компетентностей, що критично важливо для ефективної підготовки педагогів до роботи в умовах СЖО.

4) *Принцип зв'язку теорії з практикою* орієнтує навчання на формування практичних умінь на основі теоретичних знань [11]. Він забезпечує адаптацію педагогів до реальних викликів професійної діяльності, особливо у роботі зі здобувачами, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Реалізація цього принципу у процесі підвищення кваліфікації дозволяє поєднати освітній контент із реальним педагогічним досвідом.

5) *Принцип прогностичності* вимагає орієнтації освіти на майбутні зміни в суспільстві, технологіях і професійних вимогах [48]. Його реалізація забезпечує адаптацію змісту процесу підвищення кваліфікації до очікуваних трансформацій у сфері освіти. У межах дослідження він сприяє підготовці вчителів до непередбачуваних ситуацій і довготривалого професійного розвитку.

6) *Принцип особистісної орієнтації* забезпечує врахування індивідуальних особливостей, потреб та потенціалу кожного здобувача освіти [23]. У процесі підвищення кваліфікації це означає побудову освітнього процесу з урахуванням особистісного досвіду та внутрішньої мотивації педагогів. Він сприяє гармонійному розвитку особистості вчителя і формуванню готовності до роботи у складних соціальних умовах.

7) *Принцип інклюзивності* передбачає рівний доступ до якісної освіти незалежно від фізичних, психологічних чи соціальних особливостей учасників освітнього процесу [10]. Його реалізація створює умови для підтримки всіх учнів, зокрема тих, хто перебуває у СЖО. У моделі методики він забезпечує формування педагогічної чутливості, адаптивності та здатності до побудови підтримуючого освітнього середовища.

Методологічно-цільовий блок моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО передбачає визначення чинників, що впливають на розвиток цієї компетентності. Аналіз наукових джерел, нормативно-правової бази, а також результати опитування 1009 педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти [14; 15] дозволили виокремити зовнішні та внутрішні чинники впливу.

До зовнішніх чинників віднесено: соціально-економічні умови (рівень добробуту, державна політика щодо підтримки освіти); законодавче забезпечення (норми щодо соціального захисту учнів у СЖО, вимоги до професійного розвитку вчителів); соціокультурні особливості (ціннісні орієнтири суспільства, участь громад у формуванні освітнього середовища).

Серед внутрішніх чинників

визначено: рівень фахової підготовки вчителів до роботи зі здобувачами у СЖО; наявність професійного досвіду у сфері соціально-педагогічної підтримки; особистісні характеристики, зокрема емпатія, готовність до змін, здатність до рефлексії.

У такий спосіб методологічно-цільовий блок забезпечує наукове підґрунтя моделі методики, обґрунтовує її принципи й підходи, а також окреслює чинники, що формують здатність учителя ефективно працювати зі здобувачами освіти в СЖО.

Змістовно-діяльнісний блок моделі охоплює етапи впровадження методики, а також форми, методи й засоби організації освітнього процесу у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

З урахуванням специфіки досліджуваного явища та результатів наукових праць [1; 8; 30; 45], нами виокремлено три етапи впровадження методики: початковий, змістовний та перевірко-коригувальний. Така логіка реалізації сприяє цілеспрямованому розвитку соціальної компетентності у педагогів, які працюють з дітьми у СЖО.

На початковому етапі здійснюється вхідна діагностика обізнаності педагогів щодо особливостей соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти у СЖО. Це дає змогу визначити індивідуальні освітні траєкторії, сформулювати критерії оцінювання ефективності методики та здійснити факторно-критеріальне моделювання. Застосовується авторський діагностичний інструментарій, зокрема анкети й тести, спрямовані на виявлення рівня сформованості практичних умінь і знань педагогів у відповідній сфері. Для об'єктивного оцінювання використовуються методи педагогічної кваліметрії, що включають експертні оцінки та кількісний аналіз психолого-педагогічних характеристик [16].

Змістовний етап передбачає реалізацію методики через розроблений дидактичний інструментарій: форми, методи та засоби навчання, адаптовані до цілей розвитку соціальної компетентності. В основі змістового блоку — інтегративна модель розвитку соціальної компетентності вчителя [17], що поєднує теоретичну та практичну складові освітнього процесу.

Організація навчання на цьому етапі передбачає поєднання традиційних і сучасних методик, інтерактивних технологій, рефлексивних практик, розв'язання кейсів та ситуаційних завдань. Це створює умови для розвитку професійної майстерності, обміну досвідом і формування готовності до дій у складних соціально-педагогічних ситуаціях.

Посилаючись на наукові дослідження у галузі педагогіки, які розкривають теоретичні та методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителів [8; 30], виокремимо форми, методи та засоби організації освітнього процесу у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що є релевантними для реалізації розробленої методики. З урахуванням специфіки роботи зі здобувачами освіти у СЖО, пропонується використовувати такі:

- форми навчання: лекції, практичні заняття, семінари-дискусії, мініконференції, тренінги, самостійна робота;
- методи навчання: групове обговорення, розв'язання практичних завдань, кейс-метод, метод ситуаційних задач, сторітелінг, написання есе;
- засоби навчання: мультимедійні презентації, методичні рекомендації, конспекти лекцій, тестові завдання, соціальний паспорт класу, комп'ютерне обладнання та онлайн-платформи для дистанційного навчання.

Перевірно-коригувальний етап методики розвитку соціальної компетентності передбачає моніторинг ефективності впровадження через постійну діагностику та зворотний зв'язок. На цьому етапі використовуються анонімне опитування та педагогічне спостереження, що дозволяють оцінити зміни у рівні сформованості соціальної компетентності вчителів. Це, у свою чергу, дає змогу своєчасно вносити корективи до навчального процесу та підвищувати його якість, орієнтуючи підготовку педагогів на актуальні потреби здобувачів освіти у СЖО.

Діагностично-рефлексивний блок моделі методики виконує функцію постійного моніторингу та забезпечення рефлексивного компоненту у професійному розвитку педагогів. Він передбачає систематичне самоспостереження, самооцінювання та осмислення педагогом

власної діяльності, що сприяє усвідомленню необхідності розвитку соціальної компетентності як професійної цінності.

У межах дослідження педагогічну діагностику розглянуто як цілісну систему методів, спрямовану на виявлення рівня підготовленості вчителя до ефективної соціально-педагогічної взаємодії. Як зазначає Є. Токар, педагогічна діагностика – це процес збору й аналізу інформації про освітню діяльність, її результати та фактори впливу [47]. Т. Плахута трактує діагностику як аналіз умов навчання, що впливають на рівень підготовки здобувачів [40].

Об'єктом діагностики в цьому дослідженні є рівень розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у СЖО. Виділено три основні функції педагогічної діагностики у цьому контексті:

- діагностична – визначення початкового рівня розвитку соціальної компетентності та відстеження динаміки змін;
- коригувальна – виявлення і подолання труднощів, підтримка процесу професійного зростання;
- прогностична – передбачення потенційних ускладнень і розробка стратегій попередження зниження рівня готовності вчителів до роботи з дітьми у СЖО.

Спираючись на зазначені вище дослідження, можна визначити, що в процесі діагностики соціальної компетентності вчителів у контексті роботи зі здобувачами освіти у СЖО доцільно реалізовувати низку ключових завдань:

- вимірювання стану розвитку соціальної компетентності – оцінка рівня знань, умінь та навичок учителя у взаємодії зі здобувачами у СЖО;
- моніторинг умов освітнього процесу – аналіз впливу навчального середовища, програм і методів викладання на розвиток соціальної компетентності;
- оцінювання результатів навчання – відстеження професійного прогресу педагогів шляхом анкетування, тестування, спостереження;
- зворотний зв'язок – інформування вчителів про досягнення та напрями для вдосконалення;

– корекція освітнього процесу – оновлення програм і методик на основі результатів діагностики.

У межах дослідження основним завданням діагностики є встановлення рівня розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах.

Другою складовою діагностично-рефлексивного блоку моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів є рефлексія, яка забезпечує усвідомлене ставлення педагога до власної діяльності та взаємодії зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Згідно з позицією Н. Найдьонової, рефлексія пов'язана з морально-етичним усвідомленням відповідальності за застосування знань у соціальному середовищі, а також є джерелом формування внутрішньої свободи та професійної зрілості вчителя [34].

Погоджуємось із С. Білоконним, який трактує рефлексивні вміння як загальнопрофесійні навички, що допомагають педагогу аналізувати, оцінювати результати власної діяльності й діяльності здобувачів освіти з метою підвищення якості навчального процесу [6, с. 16]. У цьому контексті рефлексивні вміння виступають важливим елементом саморегуляції знань і чинником розвитку соціальної компетентності вчителя у взаємодії з дітьми, які перебувають у СЖО.

Таким чином, поєднання педагогічної діагностики та рефлексії у моделі методики розвитку соціальної компетентності вчителів забезпечує не лише виявлення проблемних зон, але й сприяє глибокому розумінню професійної ролі педагога, зростанню його адаптивності та якості освітнього процесу загалом.

Для досягнення цілей дослідження було здійснено педагогічне моделювання методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО. Модель представлена як абстрактна система, яка репрезентує об'єкт дослідження у вигляді

логічно структурованої взаємодії підсистем, зворотних зв'язків та цілей.

Моделювання, як пізнавальний процес, передбачає створення мисленнєвого або матеріального аналога досліджуваного об'єкта, що дозволяє перенести результати аналізу на практичну діяльність. Педагогічне моделювання, за визначенням Л. Ткач, полягає у створенні структурованої моделі освітнього процесу, яка імітує організацію та функціонування педагогічної системи [46].

Створення моделі методики є багаторівневим процесом, що охоплює визначення цілей, аналіз педагогічних умов, вибір технологій і засобів реалізації, прогнозування результатів та їх коригування на основі зворотного зв'язку. Такий підхід дозволяє сформувати цілісну систему підготовки вчителя до роботи в складних соціальних контекстах.

Модель методики включає три взаємопов'язані блоки:

- методологічно-цільовий, що визначає підходи, принципи, чинники впливу та цілі формування соціальної компетентності;
- змістовно-діяльнісний, який реалізує методику через форми, методи та засоби навчання, етапи впровадження;
- діагностично-рефлексивний, що забезпечує моніторинг, оцінювання, корекцію та рефлексивне осмислення діяльності.

Ключовим елементом моделі виступає інтеграція рефлексії в освітній процес, що гарантує усвідомлене формування соціальної компетентності, професійне зростання педагога та його готовність до ефективної взаємодії з дітьми у складних життєвих обставинах.

Блочна структура моделі, яка представлена на рис. 1, демонструє взаємозв'язок усіх компонентів та їхню взаємодію в межах єдиного освітнього процесу. Незважаючи на умовність поділу, всі елементи системи функціонують у тісній інтеграції, що забезпечує її цілісність і динамічність.

Таким чином, запропонована модель методики сприяє системному, рефлексивно орієнтованому розвитку соціальної компетентності вчителів, що є необхідною умовою для ефективної

підтримки здобувачів освіти у СЖО.

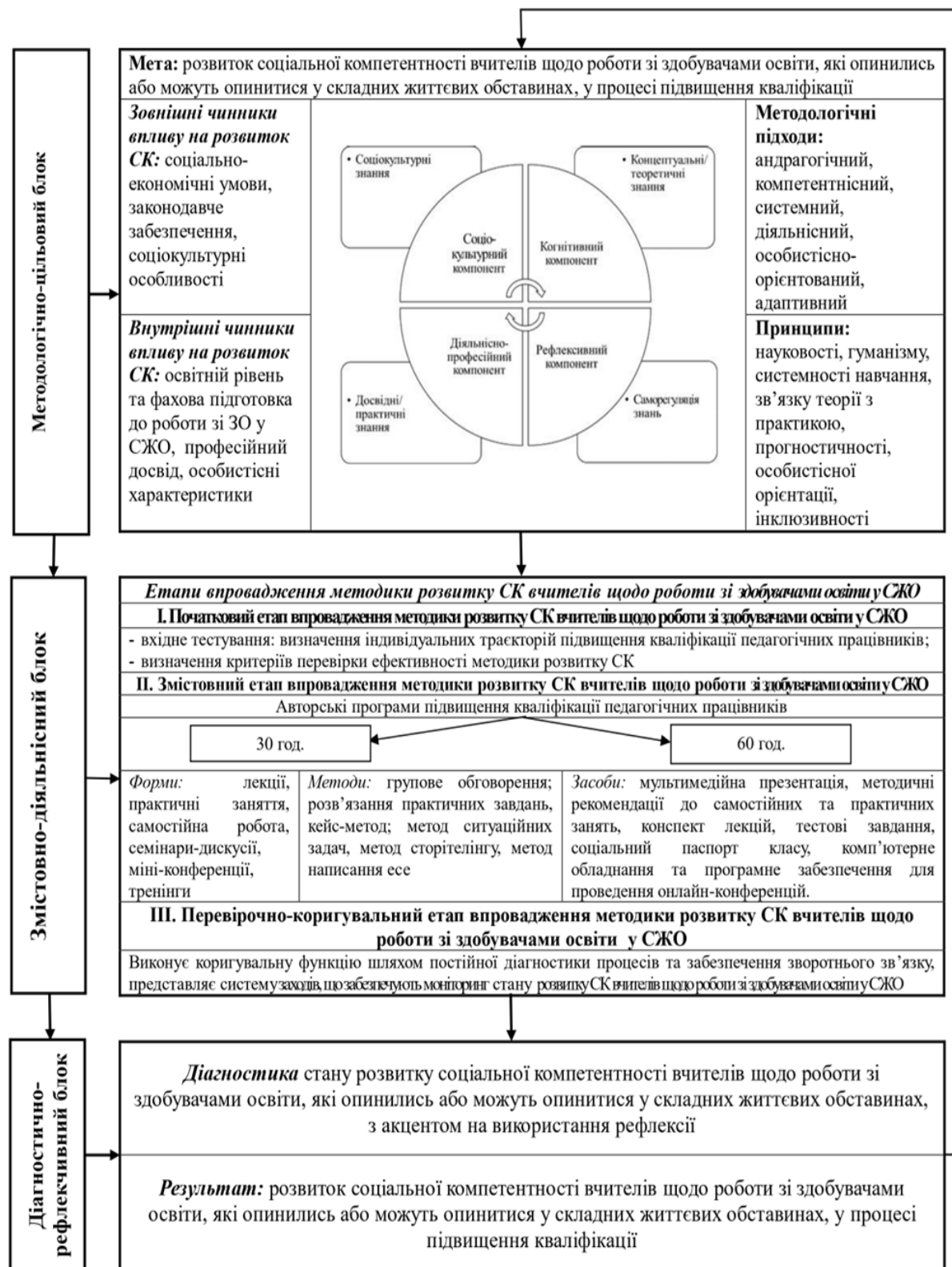

Рис. 1. – Модель методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, у процесі підвищення кваліфікації

Fig. 1 – A model of a methodology for developing teachers' social competence in working with students who have found themselves or may find themselves in difficult life circumstances, in the process of advanced training

Висновки

Проведене дослідження засвідчило актуальність і необхідність створення науково обґрунтованої методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. В умовах глибоких суспільних трансформацій, зумовлених війною, цифровізацією та соціально-економічними змінами, післядипломна педагогічна освіта відіграє ключову роль у професійному зростанні вчителя та формуванні його здатності ефективно діяти в складних педагогічних ситуаціях.

Запропонована модель методики, структурована у три взаємопов'язані блоки – методологічно-цільовий, змістовно-діяльнісний і діагностично-рефлексивний – охоплює всі необхідні компоненти для забезпечення цілісного підходу до розвитку соціальної компетентності. Її побудова спирається на комплекс сучасних методологічних підходів і дидактичних принципів, що відображають тенденції

гуманізації, інклюзивності та інноваційності в освіті. Особливу увагу приділено педагогічному моделюванню, яке дозволило представити систему в логічно структурованій формі з урахуванням чинників впливу, етапів реалізації, механізмів оцінювання та корекції.

Результати дослідження засвідчили ефективність інтеграції педагогічної діагностики та рефлексії як важливих чинників професійного саморозвитку вчителя. Такий підхід не лише сприяє якісному моніторингу освітнього процесу, а й формує усвідомлене ставлення педагогів до власної ролі в підтримці дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах. Таким чином, розроблена модель методики може стати ефективним інструментом у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників та слугувати підґрунтям для формування гуманного, інклюзивного й соціально чутливого освітнього середовища.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Абрамович, Т. В. Розвиток професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2018. 310 с. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/afto/disert_abramovich.pdf
2. Академічний тлумачний словник (1970–1980). Методика української мови. Словник української мови. URL: <https://sum.in.ua/s/metodyka>
3. Антонова, О. Є., Маслак, Л. П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81-109. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16303/1/Антонова%20ОЄ.pdf>
4. Березан, В. І. Підготовка майбутнього педагога до реалізації інноваційних педагогічних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 2. У 2-х част. Ч. 2 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. С. 181–185. URL: <https://vspu.edu.ua/faculty/imad/files/z/V-2.2.pdf#page=181>
5. Беляєв, С. Б. (n.d.). Системний підхід до професійної підготовки вчителя. URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/273/1/Belaev_tz2.pdf
6. Білоконний, С. П. Формування рефлексивних умінь студентів педагогічних університетів у процесі педагогічної практики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2011.

- URL: <https://surli.cc/ejlcfy>
7. Бушман, І. О. Система освіти як засіб модернізації української культури: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 Філософія освіти / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2005. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3407/1/58.pdf>
 8. Варецька, О. В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. К., 2015. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0515U000811>
 9. Про охорону дитинства : закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
 10. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
 11. Гончаренко, С. У. Методологічні засади побудови педагогічної теорії. *Шлях освіти*. 2007. № 2. С. 2–10. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706665/1/Педагогічна%20теорія.pdf>
 12. Гончаренко, С. У. (n.d.). Методика як наука. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706565/1/Методика%20як%20наука.pdf>
 13. Данилюк, Н., Рогач, О. Сучасні методи і методики мовознавчих досліджень. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2020. № 29. С. 7–19. URL: <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/887>
 14. Дворник, О. М. Актуальність розвитку соціальної компетентності вчителів для попередження складних життєвих обставин у здобувачів освіти: аналіз результатів. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 12(18). С. 386–418. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-386-418](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-386-418)
 15. Дворник, О. М. Розвиток соціальної компетентності вчителів у контексті сучасних викликів освітнього процесу: аналіз і перспективи. *Forum-SOIS, 2024: Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя : збірник матеріалів (наукових праць, тез доповідей) 6-го Міжнародного науково-практичного WEBфоруму / за наук. ред.: М. Л. Ростоки, Т. С. Бондаренко, Г. С. Черевичного; упоряд. М. Л. Ростока; літ. ред. Ю. А. Кравченко, Н. М. Василенко, бібліогр. ред. О. В. Углова* ; НАПН України, ДНПБ України, УІПА, КНУ ім. Тараса Шевченка. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2024. Вип. 5. С. 287–290. DOI: <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.740977> URL: <https://forumsois.uipa.edu.ua/file/2024/06/ZbForumSOIS-2024.pdf>
 16. Дворник, О.М. Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії: 011 Освітні, педагогічні науки. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2024. URL: <https://www.uacademic.info/ua/document/0825U000338>
 17. Дворник, О. М., Рубан, Н. П. Інтегративна модель освітнього середовища розвитку соціальної компетентності вчителів до роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68(1). С. 64–72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.11>
 18. Дубасенюк, О. А. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13273/>
 19. Єльнікова, Г. В., Юхман, Л. І. Застосування адаптивного підходу в освітній діяльності закладів вищої освіти. *Адаптивні процеси в освіті: Збірник матеріалів (тез доповідей) 1-го Міжнародного наукового форуму 7-8 лютого 2022 року*. 2022. Вип. 1(4). С. 61–63. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730339/1/Zbirnyk%20Forum%20I-AAE-2022.pdf>
 20. Єрмола, А. М., Гнидко, В. В. Сутність діяльнісного підходу в освіті та вихованні: проблеми і суперечності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2012. Вип. 26(79). С. 151–157. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2012/26/25.pdf>
 21. Желєзнова, Т. (2020). Модель розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі післядипломної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. Вип. 10(104). С. 93–104.

- URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/11281>
22. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>
 23. Кайдалова, Л. Г. Теоретичні та методологічні аспекти особистісно орієнтованого навчання. 2008. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/2923/1/1.pdf>
 24. Калаур, С. Потенціал акмеологічного та адаптивного підходів для підвищення якості освітніх послуг у післядипломній освіті. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль. 28 жовтня 2022 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 207–211. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27718/1/Svitlana%20Kalaur.pdf>
 25. Кравець, Н. М. Гуманізм і духовні цінності в освіті. 2010. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/kravec.php>
 26. Кравчук, Л. (n.d.). Реалізація андрагогічного підходу в системі післядипломної освіти. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12307/1/L_Kravchuk_AZPO_IPPO.pdf
 27. Кулакова, Л. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах освітньо-виховного процесу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. 2022. № 14. С. 65–69. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3417>
 28. Лісовець, О. Системний підхід до формування соціально-правової компетентності соціальних працівників. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2019. № 1–2. С. 145–151. DOI: [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018\(1-2\)145151](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018(1-2)145151)
 29. Лунячек, В. Компетентнісний підхід як методологія професійного розвитку працівника освіти. *Нова педагогічна думка*. 2020. Том 2. № 102. С. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-102-2-37-45>
 30. Мирна, І. О. Розвиток соціальної компетентності класних керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі професійної діяльності: дис. ... наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Житомир, 2015. 144 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/19465/1/dys_Myrna.pdf
 31. Мирончук, Н. М. (2014). Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до реалізації функцій учителя-вихователя. *Вісник Житомирського державного університету: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 4(76). С. 85–88. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13927/1/85-88.pdf>
 32. Мисечко, Є. М., Астахова, Л. Є., Мисечко, О. Є. (n.d.). Дидактичні принципи формування професійної компетентності вчителя. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/744/1/99maepkv.pdf>
 33. Михайлов, В. М. Педагогічне моделювання розвитку професійної компетентності фахівців із питань цивільної безпеки в системі післядипломної освіти. *Академічні студії: серія «Педагогіка»*. 2021. Том 1(3). С. 50–58. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.9>
 34. Найдьонова, Л. М. Групова рефлексія як механізм реконструкції соціальних настановлень : дис. ...наук. ступеня канд. психологічних наук : 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи. К., 2014. 246 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241836.pdf>
 35. Никитюк, І. В. Розвиток професійних компетентностей педагогів в умовах інноваційного освітньо-виховного середовища. *Педагогічний пошук*. 2018. № 3(99). С. 73–76. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=pdp_2018_3_19
 36. Осадченко, І. І. Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи: монографія. Умань: ПП Жовтий, 2012. 414 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/6533>
 37. Остапенко, А. Модель розвитку методичної компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2019. № 64. С. 29–39. DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-64-29-39>
 38. Паламар, С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. С. 267–278. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312->

[5829.2018.1-2.77621](#)

39. Петренко, Л. М. Принцип науковості у відборі змісту навчального матеріалу з матеріалознавства. *Професійне навчання на виробництві*. 2009. № 3. С. 1–16. URL: <https://surl.lt/errgcp>
40. Плохута, Т. Педагогічна діагностика у сучасному дидактичному процесі ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського ДПУ імені Павла Тичини*. 2011. Вип. 4(2). С. 22–27. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ppsv_2011_4\(2\)_5.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ppsv_2011_4(2)_5.pdf)
41. Пометун, О. І., Фрейман, Г. О. *Методика навчання історії в школі*. К.: Генеза, 2006. 328 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3731/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BD%D0%9E%D0%86%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>
42. Райкова, Т. С., Шарапова, Т. А., Бердичевська, І. Є. (n.d.). Андрагогіка як основа післядипломної освіти. URL: <http://surl.li/yktdhs>
43. Рибчук, О. О. Педагогічна модель розвитку фахової компетентності викладачів ВВНЗ у системі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. Вип. 2(88). С. 231–236. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25272/1/43.pdf>
44. Скиба, Ю. А., Кочерга, Є. В. Моделювання розвитку здоров'язбережувальної та емоційно-етичної компетентностей вчителів у післядипломній освіті. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 47. С. 103–112. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2021-3-47-103-112>
45. Субіна, О. О. *Формування соціальної компетентності майбутніх викладачів в умовах професійної підготовки: монографія*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 208 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22475/Subina%20Oksana%20Oleksandrivna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
46. Ткач, Л. Педагогічне моделювання практичної підготовки майбутніх техніків-технологів зі спеціальності «виробництво хліба, кондитерських, макаронних виробів і харчових концентратів». *Український Педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 106–118. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-2-106-118>
47. Токар, Є. Б. Роль і місце педагогічної діагностики в сучасному освітньому процесі. *Теоретико-методичні проблеми виховання учнівської молоді*. 2010. Вип. 14. Книга І. С. 486–492. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32305319.pdf#page=486>
48. Харченко, С. Я. (ред.). *Системний підхід у сучасних педагогічних дослідженнях України: монографія*. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2016. 488 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/2133>

Стаття надійшла до редакції 22.04.2025

Стаття рекомендована до друку 23.05.2025

OLENA DVORNYK, PhD (Pedagogy),

Chief Specialist, Management of Education of the Administration of the Industrial District of the Kharkiv City Council

e-mail: yakowleva@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7561-3432>

Management of Education of the Administration of the Industrial District of the Kharkiv City Council,
26 Byblika St., Kharkiv, 61007, Ukraine

MODEL OF THE METHODOLOGY FOR DEVELOPING SOCIAL COMPETENCE OF TEACHERS TO WORK WITH LEARNERS IN DIFFICULT LIFE CIRCUMSTANCES IN THE PROCESS OF ADVANCED TRAINING

Purpose. The article is devoted to the scientific substantiation and development of a model of methodology for developing social competence of teachers to work with learners in difficult life circumstances in the process of advanced training, particularly concerning their work with learners who have found themselves or may find themselves in difficult life circumstances. The relevance of the research is determined by the current challenges in the educational sphere, including the increasing number of learners who have found themselves or may find themselves in difficult life circumstances.

Methods. The study employs a set of general scientific methods such as analysis, synthesis, generalization, and systematization, as well as pedagogical modeling as the leading method of constructing the model. Factors influencing the development of social competence among teachers were identified, along with the methodological approaches and didactic principles that form the foundation of the model.

Results. A methodology model was developed, consisting of three interrelated blocks: methodological-target, content-activity, and diagnostic-reflective. The first block defines methodological foundations, approaches, principles, and external and internal influencing factors. The content-activity block outlines the stages of implementing the methodology, as well as the forms, methods, and tools of learning in the system of postgraduate pedagogical education. The diagnostic-reflective block focuses on the monitoring and correction of professional training processes and on the formation of reflective skills as a component of self-development. The proposed model enables the effective development of social competence among teachers, as confirmed by the results of empirical observations and teacher surveys.

Conclusions. The study results confirm the need for a systemic and scientifically grounded approach to the development social competence of teachers to work with learners in difficult life circumstances in the process of advanced training. The methodology model presented in the article takes into account contemporary educational challenges, including the conditions of war, digital transformation, and social tension, and can serve as an effective tool in preparing teachers to work with learners in difficult life circumstances.

KEY WORDS: *social competence, methodology, pedagogical modeling, teacher, learner, difficult life circumstances.*

References

1. Abramovych, T.V. (2018). Development of professional competence of a social educator in the system of postgraduate education: dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 Theory and methodology of professional education, Academician Stepan Demyanchuk International University of Economics and Humanities, Rivne. https://www.rshu.edu.ua/images/afto/disert_abramovich.pdf (in Ukrainian).
2. Academic Explanatory Dictionary (1970–1980). Methodology of the Ukrainian Language. Dictionary of the Ukrainian Language. <https://sum.in.ua/s/metodyka> (in Ukrainian).
3. Antonova, O. Ye., Maslak, L. P. (2011). Professional pedagogical education: competence approach: monograph (O. A. Dubaseniuk, Ed.) Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU im. I. Franka. <http://eprints.zu.edu.ua/16303/1/АНТОНОВА%20ОЕ.pdf> (in Ukrainian).
4. Berezan, V. I. (2002). Preparing the future teacher for the implementation of innovative pedagogical technologies. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems*, (2(2)), 181–185. <https://vspu.edu.ua/faculty/imad/files/z/V-2.2.pdf#page=181> (in Ukrainian).
5. Belyaev, S. B. (n.d.). A systematic approach to teacher training. http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/273/1/Belaev_tz2.pdf (in Ukrainian).
6. Bilokonnyi, S. P. (2011). Formation of reflective skills of students of pedagogical universities in the process of pedagogical practice: author's abstract of dissertation ... candidate of pedagogical

- sciences: 13.00.04, Cherkasy. <https://surli.cc/ejlcfy> (in Ukrainian).
7. Bushman, I. A. (2005). System of education as method of modernization of the Ukrainian culture: the dissertation on gaining of scientific degree of candidate of philosophical sciences, specialty 09.00.10 Philosophy of education, Institute of higher education of APN Ukraine, Kiev. <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3407/1/58.pdf> (in Ukrainian).
 8. Varetska, O. V. (2015). Theoretical and methodological principles of the development of social competence of a primary school teacher in the system of postgraduate pedagogical education: dissertation for the degree of Doctor of Sciences in the specialty 13.00.04 Theory and methodology of professional education, Kyiv. <https://uacademic.info/ua/document/0515U000811> (in Ukrainian).
 9. On the Protection of Childhood: law of Ukraine of April 26, 2001 No. 2402-III. (2001). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>. (in Ukrainian).
 10. On Education: law of Ukraine of September 5, 2017 No. 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
 11. Honcharenko, S. U. (2007). Methodological principles of constructing pedagogical theory. *The path of education*, (2), 2–10. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706665/1/Педагогічна%20теорія.pdf> (in Ukrainian).
 12. Honcharenko, S. U. (n.d.). Methodology as a science. <https://lib.iitta.gov.ua/706565/1/Методика%20як%20наука.pdf> (in Ukrainian).
 13. Danyliuk, N., Rohach, O. (2020). Modern Methods and Techniques of Linguistic Studies. *Volyn' philolohichna: tekst i kontekst*, 29, 7–19. <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/887> (in Ukrainian).
 14. Dvornyk, O. M. (2023). The Revelance of Developing Teachers' Social Competence for Preventing Difficult Life Circumstances in Learners: An Analysis Of Results. *Bulletin of Science and Education*, (12(18)), 386–418. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-386-418](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-386-418). (in Ukrainian).
 15. Dvornyk, O.M. (2024). Development of Teachers' Social Competence in the Context of Modern Challenges of the Educational Process: Analysis and Perspectives. Forum-SOIS, 2024: The Development of the Unified Open Information Space in Lifelong Education: collection of materials (scientific papers, abstracts) of the 6th Inter. Sci. and Practical WEBforum / edited by M. L. Rostoka, T. S. Bondarenko, G. S. Cherevychnyi ; focus.-comp. M. L. Rostoka; lit. ed. Y. A. Kravchenko, N. M. Vasylenko ; bibliogr. ed. O. V. Uglova] ; National Academy of Educational Sciences of Ukraine, V. Sukhomlynsky State Scientific and Educational Library of Ukraine, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Vinnytsia: Nilan-Ltd, (5), 287–290. DOI: <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.740977> <https://forumsois.uipa.edu.ua/file/2024/06/ZbForumSOIS-2024.pdf> (in Ukrainian).
 16. Dvornyk, O. M. (2024). Development of social competence of teachers to work with learners in difficult life circumstances: dissertation for the degree of Doctor of Philosophy: 011 Educational and Pedagogical Sciences, Kharkiv, V. N. Karazin Kharkiv National University. <https://www.uacademic.info/ua/document/0825U000338> (in Ukrainian).
 17. Dvornyk, O. M., Ruban, N. P. (2024). The Integrative Model Of Educational Environment for Development Teachers' Social Competence in Working with Learners in Difficult Life Circumstances. *Innovative pedagogy*, 68(1), 64–72. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.11> (in Ukrainian).
 18. Dubaseniuk, O. A. (2012). Professional pedagogical education: a personality-oriented approach: monograph, Zhytomyr, Publishing House of I. Franko ZhDU. <http://eprints.zu.edu.ua/13273/> (in Ukrainian).
 19. Yelnikova, H. V., Juhman, L. I. (2022). Application of the Adaptive Approach in the Educational Activities of Higher Education Institutions. *Adaptive Processes in Education: collection of materials (abstracts) of the 1st International Scientific Forum February 7-8, 2022*, (1(4)), 61–63. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730339/1/Zbirnyk%20Forum%20I-AAE-2022.pdf> (in Ukrainian).
 20. Yermola, A. M., Hnydko, V. V. (2012). The essence of the activity approach in education and upbringing: problems and contradictions. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools*, 26(79), 151–157. [~ 153 ~](http://pedagogy-

</div>
<div data-bbox=)

- journal.kpu.zp.ua/archive/2012/26/25.pdf (in Ukrainian).
21. Zhelieznova, T. (2020). The model of health-preserving competence development of primary school teachers in the system of postgraduate education. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, (10(104)), 93–104. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/11281> (in Ukrainian).
 22. On ensuring social protection of children in difficult life circumstances: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 1, 2020 No. 585). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
 23. Kaidalova, L. G. (2008). Theoretical and methodological aspects of personally oriented learning. <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/2923/1/1.pdf> (in Ukrainian).
 24. Kalaur, S. (2022). The potential of acmeological and adaptive approaches to improve the quality of educational services in postgraduate education. *Innovations in education: realities and prospects for development: materials of the IV International Scientific and Practical Conference (Ternopil. October 28, 2022)*, ZUNU, (pp. 207–211). <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27718/1/Svitlana%20Kalaur.pdf> (in Ukrainian).
 25. Kravets', N. M. (2010). Humanism and spiritual values in education. <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/kravec.php> (in Ukrainian).
 26. Kravchuk, L. (n.d.). Implementation of the andragogic approach in the postgraduate education system. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12307/1/L_Kravchuk_AZPO_IPPO.pdf (in Ukrainian).
 27. Kulakova, L. (2022). Formation of Social Competence of Junior Schoolchildren in the Conditions of Educational Process. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Psychology Series*, (14), 65–69. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3417> (in Ukrainian).
 28. Lisovets, O. (2019). System Approach to Formation of Social and Legal Competence of Social Workers. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (1–2), 145–151. [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018\(1-2\)145151](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018(1-2)145151) (in Ukrainian).
 29. Lunyachek, V. (2020). Competence approach as a methodology of professional development of an educator. *New Pedagogical Thought*, (2(102)), 37–44. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-102-2-37-45> (in Ukrainian).
 30. Myrna, I. O. (2015). Development of social competence of class teachers of general educational institutions in the process of professional activity: dissertation ... scientific degree of candidate of pedagogical sciences: 13.00.04 - theory and methodology of professional education, Zhytomyr. http://eprints.zu.edu.ua/19465/1/dys_Myrna.pdf (in Ukrainian).
 31. Myronchuk, N. M. (2014). The Pragmatist Approach in the Training of Future Teachers to Implement the Functions of the Teacher-Tutor. *Journal of Zhytomyr Ivan Franko State University. Pedagogical Sciences*, (4(76)), 85–88. <http://eprints.zu.edu.ua/13927/1/85-88.pdf> (in Ukrainian).
 32. Mysechko, Ye. M., Astakhova, L. Ye., Mysechko, O. Ye. (n.d.). Didactic principles of forming a teacher's professional competence. <http://eprints.zu.edu.ua/744/1/99maepkv.pdf> (in Ukrainian).
 33. Mykhailov, V. M. (2021). Pedagogical modeling of the civil security specialists' professional competence development in the system of postgraduate education. *Academic studies. Series "Pedagogy"*, 1(3), 50–58. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.9> (in Ukrainian).
 34. Naidonova, L. M. (2014). Group reflection as a mechanism for reconstructing social attitudes: dissertation ... for the degree of candidate of psychological sciences: 19.00.05 - social psychology, psychology of social work. <https://core.ac.uk/download/pdf/77241836.pdf> (in Ukrainian).
 35. Nykytiuk, I. V. (2018). Development of Teachers' Professional Competencies in Conditions of Innovative Educational Environment. *Pedagogical search*, (3(99)), 73–76. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis-nbuv.cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pedp_2018_3_19 (in Ukrainian).
 36. Osadchenko, I. I. (2012). Theory and practice of situational learning in the training of future primary school teachers: monograph, Uman, PP Zhovtyy. <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/6533> (in Ukrainian).

37. Ostapenko, A. (2019). Model of development of methodical competency of a teacher of technologies in the system of postgraduate education. *Problems of Engineering and Pedagogics Education*, (64), 29–39. <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-64-29-39> (in Ukrainian).
38. Palamar, S. (2018). Competence Approach as a Methodological Landmark of Modernization of Modern Education. *Educological Discourse*, (1–2), 267–278. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621> (in Ukrainian).
39. Petrenko, L. M. (2009). The principle of scientificity in the selection of the content of educational material in materials science. *Vocational training in production*, (3), 1–16. <https://surl.lt/errgcp> (in Ukrainian).
40. Plokhuta, T. (2011). Pedagogical diagnostics in the modern didactic process of higher education institutions. *Problems of training a modern teacher : collection of scientific works Uman. State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna*, 4(2), 22–27. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/ppsv_2011_4\(2\)_5.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/ppsv_2011_4(2)_5.pdf) (in Ukrainian).
41. Pometun, O. I., Freiman, H. O. (2006). Methodology of teaching history at school, Kyiv, Geneza. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3731/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BD_%D0%9E.%D0%86.%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf (in Ukrainian).
42. Raikova, T. S., Sharapova, T. A., Berdychevska, I. Ye. (n.d.). Andragogy as the basis of postgraduate education. <http://surl.li/yktdhs> (in Ukrainian).
43. Rybchuk, O.O. (2017). Pedagogical model of developing professional competence of teachers of higher educational institutions in the postgraduate education system. *Journal of Zhytomyr Ivan Franko State University. Pedagogical Sciences*, (2(88)), 231–236. <http://eprints.zu.edu.ua/25272/1/43.pdf> (in Ukrainian).
44. Skyba, Yu. A., Kocherha, Ye. V. (2021). Modeling the Development of Teachers' Health Saving and Emotional and Ethical Competencies in Postgraduate Education. *Bulletin of the Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko : Pedagogical sciences*, 47, 103–112. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2021-3-47-103-112> (in Ukrainian).
45. Subina, O. O. (2016). Formation of social competence of future teachers in conditions of professional training: monograph, Kyiv, Publishing house of the National Polytechnic University named after M. P. Dragomanov. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22475/Subina%20Oksana%20Oleksandrivna.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (in Ukrainian).
46. Tkach, L. (2019). Pedagogical modeling of practical preparation of future technicians-technologists in specialty «production of bread, confectionery, pasta and food concentrates». *Ukrainian Educational Journal*, (2), 106–118. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-2-106-118> (in Ukrainian).
47. Tokar, Ye. B. (2010). The role and place of pedagogical diagnostics in the modern educational process. *Theoretical and methodological problems of educating young students*, (14(I)). Pp. 486–492. <https://core.ac.uk/download/pdf/32305319.pdf#page=486> (in Ukrainian).
48. Kharchenko, S. Ya. (ed.). (2016). Systemic approach in modern pedagogical research in Ukraine: monograph. Starobilsk: Publishing House "Taras Shevchenko Lviv National University". <http://hdl.handle.net/123456789/2133> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 22.04.2025

The article is recommended for printing 23.05.2025